Turkish Studies

Volume 14 Issue 4, 2019, p. 2797-2816

DOI: 10.29228/TurkishStudies.22984

ISSN: 1308-2140

Skopje/MACEDONIA-Ankara/TURKEY

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY

EXCELLENCE FOR THE FUTURE
IBU.EDU.MK

Research Article / Araştırma Makalesi

Article Info / Makale Bilgisi

✍ Received/Geliş: 04.05.2019

✓ Accepted/Kabul: 10.08.2019

📅 Report Dates/Rapor Tarihleri: Referee 1 (19.05.2019)-Referee 2 (23.06.2019)

This article was checked by iThenticate.

LİSE SON SINIF ÖĞRENCİLERİN MESLEK SEÇİMİNDE AİLENİN ROLÜ*

Ümran TURAN** - Kemal KAYIKÇI***

ÖZ

Bu çalışma, veli ve öğrencilerin görüşlerine dayalı olarak lise son sınıf öğrencilerinin meslek seçiminde ailenin rolünü belirlemeyi amaçlamaktadır. Bu araştırma nitel araştırma yöntemine göre hazırlanmıştır. Araştırma olgubilim deseninde hazırlanmıştır. Araştırmada araştırmacılar tarafından hazırlanan sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Veriler içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu Antalya İli merkez Kepez, Muratpaşa, Konyaaltı ilçelerindeki toplam altı lisede öğrenim gören 52 lise son sınıf öğrencisi ve 46 lise son sınıf öğrenci velisinden oluşmuştur.

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre; lise son sınıf öğrencilerinin meslek seçiminde öncelik verdikleri kriterler; “doyurucu maddi kazanç sağlama,” “prestij toplumsal saygınlık”, “ailesinin beklentilerini karşılamak”, “ilgi ve yeteneklerine uygun meslek edinmek”, “işsiz kalmamak”, “çalışma koşullarının cazip olması” şeklinde sıralanmıştır. Velilerin öğrencilerin meslek seçimindeki öncelikleri ise “kendi tercihleri, maddi kazanç, prestij ve saygınlık” yer almaktadır. Öğrencilerin çoğu, ailelerinin meslek seçimindeki rolünü çok büyük bulmaktadır, lise son sınıf öğrencilerinin ailelerinin meslek seçimlerinde demokratik, otokratik, serbest bırakıcı, rehberlikçi, yardımcı bir tutum izlediklerini belirtmişlerdir. Öğrencilerin ailelerinin meslek seçimindeki tutumlarına karşılık kendi tercihlerini hayata geçirme konusunda çatışmacı bir tutum izledikleri saptanmıştır. Meslek seçiminde ailelere çocuklarını tanıma ve yöneltme konusunda eğitim verilebilir. Okul ve aile meslek seçimi konusunda iş birliği içinde çalışmalıdır.

* Bu çalışma Ümran Turan’ın Doç. Dr. Kemal Kayıkçı danışmanlığında Akdeniz Üniv. Eğitim Bil. Enstitüsü’nde hazırlanan “Okulun ve Ailenin Öğrencilerin Meslek Seçimindeki Rolü” isimli yüksek lisans tezinden yararlanılarak hazırlanmış olup bir kısmı IX. Uluslararası Eğitim Denetimi Kongresi’nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

** Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Doktora Öğrencisi, E-posta: umranturan_83@hotmail.com

*** Doç. Dr. Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi, E-posta: kemalkayikci@akdeniz.edu.tr

Anahtar Kelimeler: Aile, meslek seçimi, yöneltme, rol

THE ROLE OF FAMILY IN SELECTION OF OCCUPATION FOR STUDENTS IN HIGH SCHOOLS

ABSTRACT

This study aims to determine the role of the family in the choice of high school senior students based on the opinions of the students' parents and students. This research has been prepared according to qualitative research method. The research is prepared in the phenomenology pattern. The semi-structured interview form consisting of the questions prepared by the researchers was used as data collection tool. Data were analyzed by content analysis method. The study group consisted of 52 high school senior students and 46 high school senior parents in six high schools in Kepez, Muratpaşa, Konyaaltı in Antalya.

According to the results of the study; high school senior students' priorities in the choice of profession; "satisfying financial gain", "prestige", "social dignity", "meeting the expectations of the family", "acquiring a profession suitable for their interests and abilities", "not being unemployed", "working conditions attractive". Parents' priorities in choosing the profession are "their preferences", "financial gain", "prestige" and "dignity". Most of the students find their families' role in the career choice very much. The high school senior students stated that their families have a democratic, autocratic, free attitude, guiding and helpful attitude. It was determined that the students had a confrontational attitude to implement their own preferences in response to their parents' attitudes in the choice of profession. In choosing a profession, families can be educated in recognizing and directing their children. The school and the family should work in collaboration on career choice.

STRUCTURED ABSTRACT

Problem: The family has a multifaceted effect on the student's choice of profession. The fact that the family's choice and culture is a legal basis that should be taken into account in terms of human rights in choosing the profession and school of the child indicates the importance of the family in choosing the child's profession. In order for the child and parents to play an important role in the child's career selection process, the family needs to have a conscious attitude and behavior in order to contribute to the child's decision making. Conscious families help their children to make rational decisions in the choice of profession, while other families, on the other hand, lead the students to choose the wrong profession and lead them to areas that are not suitable for them. This research is important in terms of how high school senior students present their profession by examining the attitudes and behaviors of the family (especially the parents) in order to present their suggestions to the family in order to make more accurate decisions in choosing the profession.

Method: This research was prepared according to qualitative research method in phenomenology pattern. The aim of this course is to

provide in-depth knowledge in qualitative research. In this study, the interview form consisting of the questions prepared by the researchers in accordance with the purpose of the research was used as data collection tool. Qualitative research, observation, interview and document analysis, such as the use of data collection methods, perceptions and events in the natural environment in a realistic and holistic way to reveal a qualitative process of monitoring can be defined as research (Yıldırım and Şimşek, 2008 s. 39). In this study, content analysis was used to analyze the data obtained from the participants. The data obtained by the interview technique were digitized and expressed as frequency and percentage. Data related to the study were collected from the parents and high school senior students who were interviewed during the 2016-2017 academic year.

Findings: High school senior students' prioritized criteria in choosing a profession; they have expressed with sub-themes: satisfying financial gain, prestige social dignity, meeting the expectations of the family, acquiring a profession suitable for their interests and abilities, not being unemployed, and attractive working conditions. The criteria that the parents care about in the choice of profession are the student's own preferences, the income provided by the profession, the job guarantee, the work they will do lovingly, the family profession and the suitability for their interests and abilities. It is seen that one of the subjects that parents and students attach the most importance to is the financial gain. When the students' opinions about the role and influence of the family in the choice of profession are examined, it is revealed that the children of the families play a very big role in the choice of profession. When the attitudes of the families towards their children in the choice of profession are examined, it is seen that some families have the opportunity to be free in their choice of occupation and have a democratic attitude. Some of the participants stated that their parents played a guide role in their professional choices. According to the opinions of the students; it is seen that they exhibit various attitudes such as free, authoritarian, repressive or democratic according to time, oppressive or democratic according to parents, traditional and directive. In response to the attitudes of their families, the students are given the following reactions: In response to the attitudes of the families in the career selection process, the primary reaction of the children is seen as the absolute decision-making. In the study, it was seen that each student did not give the same reaction and some students preferred to decide on their own instead of the options of the family and to take the results in return. Competitive attitudes are the result of the students' tendency to defend their thoughts and to accept their thoughts. So this includes the classic win-lose, the strategy of accepting what he says and not doing what others say.

Suggestions: Families should not pursue their own wishes and dreams and should not forget that this is the life of their children and should not be compulsive about them. Mothers and fathers should be trained in seminars and other activities in the selection of the profession and the guidance services. Families should be an option server, informative and guide rather than oppressive and decision-making for their children.

Keywords: Family, CareerChoice, Orientation, Role

Giriş

Kişilerin yaşamlarını sürdürebilmeleri ve insanlara yararlı hizmet veya mal üretebilmeleri için belli bir eğitim sürecinden geçerek kazandıkları bilgi ve becerilere dayalı bir iş olarak tanımlanan (Kuzgun, 2000, s.2) meslek, insan hayatının önemli bir uğraşı alanıdır. Mesleki yaşam, aynı zamanda insanoğlunun aile, sosyal çevre ve diğer yaşam alanlarını da kapsayan geniş bir etkileme alanına sahiptir. Dolayısıyla meslek seçimi konusunda verilecek kararın doğruluk derecesi insan hayatının bundan sonraki bölümünü olumlu etkilerken, verilecek yanlış karar ise doğal olarak olumsuz etkileyecektir. Bu açıdan baktığımızda meslek seçimi insanın hayatı boyunca verdiği en önemli ve kritik kararlardan birisidir.

Meslek sadece para kazanma aracı değildir. Meslek, her şeyden önce yetenekleri kullanma, kendini gerçekleştirme ve geliştirme yoludur. Kişi kendisine haz veren bir işi yaptığı zaman yorgunluk duymaz dolayısıyla stres denilen iş hastalığına da tutulmaz (Ünalın, 2005). Meslek kişinin kimliğinin en önemli kaynaklarından biri olarak, toplumda saygı görmesine, başkaları ile ilişki kurmasına, toplumda bir yer edinmesine ve işe yaradığı duygusunu yaşamasına olanak veren bir etkinlik alanıdır (Kuzgun, 2000, s.2). Mesleklerin en önemli özelliklerinden biri toplumun değişmesi ve insanlığın ileriye doğru gitmesinde toplumsal içerikli belirgin bir görev üstlenmiş olmasıdır. Her toplum kendi gözünde mesleklere statü vermekte ve ayrıcalık tanımaktadır (Karakuş ve ark. 2005).

Milli Eğitim Temel Kurulunda da belirtildiği gibi “ferdin ve toplumun ihtiyaçları” ilkesi(MEB, 1973) dikkate alınarak, bireyin meslek seçimi, sadece bireyin ihtiyaçlarına değil aynı zamanda toplumun da ihtiyaçlarına yönelik olmalıdır. Meslek konusunda kişinin bir ömür boyu yapmış olduğu tercihten dolayı mutlu veya mutsuz yaşamak zorunda kalacağı bir gerçektir. Bununla beraber toplumun bir bireyi olarak doğru tercihleriyle doğru mesleklerde çalışan insanlar toplumsal kalkınmanın, gelişmenin ve ilerlemenin de en önemli faktörleridir. Bu nedenle bireylerin yapacakları meslek tercihlerinde çok dikkatli olmaları kendilerini gerçekleştirmelerini sağlayacak, ilgi, değer ve yeteneklerine uygun meslek tercihleri yapmaları hem kişinin içinde bulunduğu toplum için hem de kişinin kendi mutluluğu için önemlidir (Usluer, 1998).

Birey bazen kendi ilgi ve yeteneklerini tanımadan, ailesi, okulu ve yakın çevresi ile uygun etkileşimde bulunmadan yüksek değerler atfedilen meslekleri seçerek hayal kırıklığına uğramakta ve bazen de mesleği sürdürmekte zorlanmaktadır. Bu durumdaki birey mesleğini devam ettirse bile sağlanan doyum düzeyi ve kendini gerçekleştirme düzeyi oldukça düşük olmakta bu da mesleği icra etmekten sağlanan mutluluk ve başarıyı olumsuz yönde etkilemektedir (Tuzcuoğlu, 2000).

Yapılan araştırmalar öğrencilerin mesleki ve eğitsel karar verme sürecinde etkili olan pek çok faktör olduğunu göstermektedir. Bu faktörlerin bir kısmı yaş, cinsiyet, benlik algısı, ilgi ve yetenekler, kişilik özellikleri, yetkinlik algısı, meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan düşünceler gibi bireylerin kendileriyle ilgili iken (Aytekin, 2005; Kleiman ve ark. 2004; Rojewski ve Hill, 1998; Yıldız, 2001) bir kısmı da sosyo-ekonomik düzey, anne babanın eğitim düzeyi ve mesleği, aile yapısı, yaşadığı yer, din, dil ve ırk gibi değişkenler de bireyin meslek seçiminde etkili olan sosyokültürel faktörlerdir (Abiseva, 1997; Bekleyiş, 2007; Canstantine, Wallece ve Kindaichi, 2005; Sarıkaya ve Khorshid, 2009).

Ülkemizde ve yurtdışında yapılan araştırmalarda özellikle ergenlerin pek çoğunun eğitsel ve mesleki kararları verirken, bir takım akılcı olmayan inançlara sahip oldukları, kariyer alternatifleri ve benlikleri hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları ve karar verme sorumluluğunu ailelerine, arkadaşlarına, yakınlarına bıraktıkları veya mesleki kararsızlık yaşadıkları bulunmuştur (Bacanlı, 2008; Bal, 1998; Çakır, 2003; Doğan, 2005; Doğan, 2010; Gati ve Saka, 2001; Germeijs, Verschueren, ve Soenens, 2006; Kalafat, 1998, Johnson, 2000; Julien, 1999).

İnsanın insan onuruna yakışır bir şekilde yaşayabilmesi için ona uygun bir eğitim ve eğitimin sonunda ilgi, ihtiyaç ve yeteneklerine uygun bir meslek edinmesi gerek birey gerek aile gerek toplum

ve ülke açısından büyük önem taşımaktadır. Toplumsal ve ekonomik kalkınmanın temelinde mesleki açıdan iyi yetişmiş, üretken ve mutlu bireylerin yetişmesi bireyin olduğu kadar devletin de sorumluluğudur.

Öğrencilerin Meslek Seçimini Etkileyen Unsurlardan Ailenin Rolü

Ailenin öğrencinin meslek seçiminde çok yönlü bir etkisi vardır. Belki bunda en önemli etken anne ve babanın çocuğa en yakın bireyler olması ve anne baba mesleğinin çocuk için bilinen bir meslek olması ve anne baba mesleğinin her zaman olmazsa da rol model olarak hazır bir seçenek olmasıdır. Ailede, özellikle ana- babanın istek ve beklentilerinin çocuğun meslek seçiminde önemli bir etkisi olduğu da yadsınamaz. Ailenin tercihi ve kültürünün çocuğun meslek ve okul seçiminde insan hakları açısından dikkate alınması gereken yasal bir dayanak olması, çocuğun meslek seçiminde ailenin önemini göstermektedir. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde eğitim hakkı ve mesleğe yöneltme konusunda; "Çocuklara verilecek eğitimin türünü seçmek, öncelikle ana ve babanın hakkıdır" (Madde 3) denilmektedir.

Aile, toplumbilimcilerin mesleğe yönelme ve meslek tercihleri konusunda irdeledikleri en önemli değişkenler arasında bulunmaktadır. Öğrencilerin mensup oldukları ailenin taşıdığı özellikler öğrencinin göreceği eğitimin türünü, düzeyini ve büyük olasılıkla seçeceği mesleği de belirlemede önemli bir etkidir. Örneğin ailenin sosyoekonomik düzeyi ailenin çocuğun mesleğini belirlemede rol oynayan önemli özelliklerden biridir. Bu konuda yapılan araştırmalarda, ailenin sosyo-ekonomik düzeyinin, kardeş sayısının, aile genişliğinin, ergenin duygusal olarak aileden bağımsızlaşmasının ve anne babanın bu süreçte sergiledikleri tutumların önemi ortaya konulmuştur. Öğrencilerin mesleğe ilişkin beklentilerini belirlemede, ebeveynlerin eğitim ve mesleki durumlarının etkili olduğuna ilişkin araştırma bulguları ortaya çıkmıştır (Akt. Whiston ve Keller, 2008). Benzer şekilde Young ve Friesen' nin (1992) yaptıkları araştırmada anne ve babaların bilinçli veya bilinçsiz olarak sergiledikleri tutum ve davranışların çocukların meslek seçiminde hedefledikleri amaçları ve sahip oldukları ilgileri etkilediğini ortaya koymuşlardır. Smith ve Clark gibi bazı ekonomistler meslek seçimini ekonomideki arz, talep ve net fayda ilkeleri ile açıklarken, Lipsett gibi toplumbilimciler de kültür, aile yapısı ya da toplulukların etkisi ile meslek seçiminin şekillendiğini savunmuşlardır (Kuzgun, 1988). Meslek seçiminde rol oynayan sosyal etkenler arasında aile ile ilişkili olarak, ana-baba ilişkisi ve ailenin sosyo-ekonomik düzeyi de önemli rol oynamaktadır (Aytaç, 1997; Erjem, 2000). Bu konuda çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Lipset'in de yer aldığı bazı sosyologlar meslek seçiminin kültür, aile yapısı, okul ve arkadaşlık ilişkileri gibi toplumsal kurumların ya da toplulukların etkisi ile biçimlendiği ileri sürülmektedir (Lipset, 1987; Kuzgun, 1991; Erjem, 2000).

Clutter (2010), meslek seçerken kişileri en çok etkileyen unsurun aile olduğunu savunmuştur. Ailenin sosyo-ekonomik durumunun çocukların meslek seçiminde önemli bir role sahip olduğu görülmüştür. Gerek aile ve gerekse çocuklar bulundukları sosyo-ekonomik seviyenin üst, orta veya alt seviye olmasına bağlı olarak beklentilerini belirlemekte ve buna uygun olarak meslekler tercih etmektedir. Schoon ve Parsons (2002), ailelerin ait oldukları sosyal tabakanın ve sınıfın çocuklarının eğitime ilişkin taleplerini ve arzularını önemli bir şekilde etkilediğini belirtmişlerdir. Türkiye'de yapılan araştırmalar da ailenin sosyo-ekonomik yapısının meslek tercihlerini etkilediğini ortaya koymaktadır. Örneğin, genel olarak eğitim fakültelerini tercih eden öğrencilerin orta düzey sosyo -ekonomik yapıya sahip ailelerden gelen öğrenciler olduğu saptanmıştır (Akbayır, 2003; Erden, 1995, Karagözoğlu, 1992; Erjem, 2000). Bahar'ın (2002) İİBF, eğitim fakültesi ve tıp fakültesi öğrencileri ile yaptığı araştırmanın sonuçları da ailenin sosyo ekonomik yapısının çocukların meslek seçiminde etkili olduğu yönündeki görüşleri desteklemektedir. Öğrencilerin aileleri ve yakın çevrelerinde önemsedikleri ve etkilendikleri kişilerin de onların eğitime ve meslek seçimine ilişkin tercihlerini belirlemede etkili olduğunu (Reay, 2001) göstermiştir. Anne eğitim düzeyinin çocukların kararlar vermelerinde babalardan daha etkili olduğu (Leigh, 1998) dolayısıyla anne ve babanın eğitim durumu ile öğrencilerin meslek tercihleri arasında bir ilişki olduğu görülmüştür. Türkiye'de yapılan çalışmalar da bu ilişkiyi desteklemektedir

(Akbayır, 2003; Bahar, 2002; Erden, 1995). Bazı araştırmalara göre, öğretmenlik mesleğine yönelen gençlerin anne babalarının düşük eğitim düzeyinde ailelerden gelmektedir (Karagözoğlu, 1992; Erjem, 2000). Kişinin mesleğini belirleyen etkenler arasında babanın mesleği ve eğitimi önemli değişkenler arasında bulunmaktadır (Ergun, 1994; Erjem, 2000).

Meslek Seçiminde Ailenin Çocuğa Karşı Tutum ve Davranışları

Çocuğun meslek seçiminde önemli bir etkiye sahip olan ailede ana-babanın tutum ve davranışları çocukların meslek seçiminde rasyonel kararlar vermesinde etkili olmaktadır. Çocuğun meslek seçimine ilişkin olarak çocuğa karşı otoriter (çocuğa söz hakkı vermeyen), bazen demokratik (hoşgörülü ve çocuğa kendini ifade etmesine izin veren), bazen de aşırı koruyucu (ailenin merkezinde olan, özgüvensiz, bağımlı çocuk)

(Jacobsen, 1999) gibi tutumları çocukların meslek seçiminde etkili olmaktadır. Bazen aileler istemeden de olsa çocuklarının meslek seçimlerinde etkili olabilmektedir. Anne ya da baba söz konusu kendi mesleği olduğu zaman, çocuklarını kendi meslek dallarına dolaylı olarak yönlendirmektedirler. Buna ek olarak, yetişkinler çoğunlukla, çocuklarının yeteneklerini küçümseyerek ve kendi bilgi ve kontrollerini de abartarak çocukların kendilerine pay çıkarmalarına neden olabiliyorlar (Chope, 2006). Bu tür aileler çocuklarıyla ya da onların yaptığı şeylerle olumlu olarak ilgilenmezler (Ohlsen, 1974). Bu tür aileler ya ihmal edici ya da red edicidir.

Ayrıca bu stillerden, “sevgiyle kabul eden”, “aşırı talepkâr” ve “aşırı korumacı” ebeveynlik stilleri deneyimleyen çocuklar, daha çok hizmet, kültür veya eğlence sektörlerine yönelim gösterebiliyorlarken diğer ebeveynlik stillerini deneyimleyen çocuklar, daha çok insanlarla doğrudan ilgili olmayan, bilimsel ve mekanik alanlara yönelebiliyorlar (Ünal, 2017).

Her ne kadar aileler çocuklarını seviyor ve onlara yardımcı olma güdüsüyle yaklaşıyor olsalar da bazen istemeyerek ya da farkında olmayarak çocuklarını meslek seçimine ilişkin yanlış bir şekilde yönlendirmekte ve onlara zarar verebilmektedirler. Cüceloğlu (2005), ailenin çocuklarını mesleğe yöneltirken “ben olmadım bari sen ol”, “başkalarıyla kıyaslama”, ergenlik dönemini görmeme”, “sistemi tanımama”, “öğrenciyi tanımama”, “ilgi ve sevgi yerine para verme” gibi yanlış davranışlar gösterdiklerini belirtmiştir.

Çocuğun meslek seçimi sürecinde önemli bir rol oynayan anne-baba ve tüm ailenin, çocuğun meslek seçerken isabetli kararlar alabilmesine katkı sağlayabilmesi için ailenin bu konuda bilinçli bir tutum ve davranışa sahip olması gereklidir. Bu araştırma, lise son sınıf öğrencilerin meslek seçiminde ailenin (özellikle anne ve babanın) tutum ve davranışlarını inceleyerek sahip oldukları rolü nasıl yerine getirdiklerini ortaya koyması ve çocukların meslek seçiminde daha isabetli kararlar alabilmesi için aileye öneriler sunması bakımından önemlidir.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı ailenin öğrencilerin meslek seçimindeki rolünü belirlemek ve ailenin bu rolünü çocuğun meslek seçiminde daha doğru kararlar verecek şekilde oynaması için öneriler getirmektir. Bu amaçla öğrenci ve velilerin görüşlerini ortaya koymak için aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Öğrencilerin meslek seçiminde öncelik verdikleri kriterlere ilişkin olarak;
 - a) Öğrencilerin görüşleri nelerdir?
 - b) Velilerin görüşleri nelerdir?
2. Çocuğun meslek seçimi konusunda ailenin rolüne ilişkin olarak;
 - a) Öğrencilerin görüşleri nelerdir?

b) Velilerin görüşleri nelerdir?

3. Meslek seçiminde ailelerin çocuklarına karşı tutumlarına ilişkin olarak;

a) Öğrencilerin görüşleri nelerdir?

b) Velilerin görüşleri nelerdir?

4. Öğrencilerin, meslek seçimi sürecinde ailelerinin tutumlarına karşı verdikleri tepkilere ilişkin görüşleri nelerdir?

Yöntem

Bu araştırma nitel araştırma yöntemine göre olgubilim (fenomenoloji) deseninde hazırlanmıştır. Nitel araştırmalarda derinlemesine bilgi edinilmesi amaçlanmış olup bu tür araştırmalarda en çok kullanılan yöntem görüşme tekniğidir. Bu araştırmada araştırmacılar tarafından araştırmanın amacına uygun olarak hazırlanan sorulardan oluşan görüşme formu veri toplama aracı olarak kullanılmıştır.

Araştırma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, Antalya İli merkez Kepez, Muratpaşa, Konyaaltı ilçelerinde kolay ulaşılabilirlik özellikleri dikkate alınarak belirlenen toplam altı (ikisi meslek, dördü Anadolu) lisedeki, 52 lise öğrencisi ve 46 lise öğrenci velisinden oluşmaktadır. Araştırmanın çalışma grubunda yer alan katılımcılar amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan ölçüt örnekleme yöntemine göre seçilmiştir. Bu tür örneklemede araştırmacı kimlerin seçileceği konusunda kendi yargısını kullanır ve araştırmanın amacına en uygun olanları örnekleme alır (Balcı, 2013, s. 104). Araştırmada yer alan okullardaki öğrencilerin lise son sınıf öğrencileri ve öğrencilerin ise lise son sınıf öğrenci velileri olmasına dikkat edilmiştir. Bunun nedeni ise lise son sınıf öğrencilerinin ve lise son sınıf öğrenci velilerinin, liseden sonraki öğrenim süreci olan üniversite bölümlerini tercih ederken aynı zamanda öğrencinin gelecekteki mesleğine de karar verme aşamasına gelmiş olmalarıdır. Bu niteliklere sahip öğrenci ve velilerden random usulüyle seçilerek araştırmaya gönüllü olarak katılmak isteyenler araştırma grubuna dahil edilmiştir.

Araştırmaya katılan veli ve lise son sınıf öğrencilerinin demografik özellikleri Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1: Araştırmaya Katılanların Demografik Özellikleri

Değişkenler	Düzy	Veli	Öğrenci	Toplam Sayı
Cinsiyet	Kadın	31	24	55
	Erkek	15	28	43
	Toplam	46	52	98
Eğitim Düzeyi	İlk-orta-lise	21		
	Ön Lisans	8		
	Lisans	16		
	Lisansüstü	1		
	Toplam	46		
Aylık Gelir	0-2000tl	11		
	2000-3000tl	13		
	3000-daha fazla	22		
	Toplam	46		

Verilerin Toplanması

Araştırmaya ilişkin veriler, belirlenen veli ve lise son sınıf öğrencilerinden 2016-2017 eğitim öğretim yılının ikinci yarısında katılımcılarla görüşme yapılarak toplanmıştır. Görüşmeler yüzyüze yapılmış ve ses kaydı yapmayı kabul edenlerle ses kaydı yapılarak görüşmeler yapılmış ses kaydı yapmak istemeyen görüşmecilerle ise görüşme yapılırken söylenenler aynen not edilmiştir. Görüşmeler yaklaşık 30- 40 dakika kadar sürmüştür.

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmada, alan yazın taramasına dayalı olarak kuramsal çerçeve oluşturulmuş ve görüşme formunun yapılandırılması için bazı veli ve öğrencilerle ön görüşmeler yapılmıştır. Açık uçlu sorulardan oluşturulan taslak görüşme formları uygulama öncesinde nitel araştırma ile ilgili uzmanlara sunulmuştur. Böylelikle görüşme formunun geçerlik sorunları giderilmeye çalışılmıştır. Araştırmada Uzman görüşleri doğrultusunda son şekli verilen, “Veli Görüşme Formu ve Öğrenci Görüşme Formu” son haline getirilmiştir. Bu tarzdaki görüşme yönteminin araştırmacıya sunduğu en önemli fayda, görüşmenin önceden hazırlanmış görüşme formuna bağlı kalınarak sürdürülmesi sebebiyle daha sistemli ve kıyaslanabilir bilgi vermesidir (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Veri Analizi

Bu çalışmada katılımcılardan elde edilen verilerin çözümlenmesinde içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Betimsel analizde özetlenen ve yorumlanan veriler, içerik analizinde daha derin bir işleme tabi tutulur ve betimsel bir yaklaşımla fark edilmeyen kavram ve temalar bu analiz sonucu keşfedilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 259). İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Velilerin ve lise son sınıf öğrencilerinin görüşlerinin analizinde, ifadelerin benzerliğine göre gruplamalar yapılmıştır. Çözümlemelerde görüşüne başvuru katılımcılara birer kod numarası verilerek (V1,V2,Ö1,Ö2,..) açıklamalar yapılmıştır. Görüşme tekniği ile elde edilen veriler sayısallaştırılarak frekans ve yüzde olarak ifade edilmiştir. İfadelerdeki benzer öğeler gruplandırılmış ve gruba uygun olarak temalandırılmıştır.

Nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenilirlik kavramları yerine inandırıcılık, aktarılabilirlik, tutarlılık ve teyit edilebilirlik kavramları kullanılmaktadır (Mills, 2003). Araştırmacı, araştırmanın tüm aşamalarında mümkün olduğunca objektif olmaya dikkat etmiştir. Kodlamalar sürecinde araştırmacı kendisi dışında uzman görüşlerine de başvurarak kodlamaların doğru bir şekilde oluşturulması sağlanmıştır. Kodlama ve kategorileştirme ayrıntılı bir şekilde ifade edilerek geçerlik artırılmaya çalışılmıştır. İkinci aşamada nitel verilerin güvenilirliğinin analizi yapılmıştır. Nitel araştırmanın iç güvenilirliğini (tutarlılığını)artırmak için tutarlılık incelemesi yönteminden yararlanılmıştır. Araştırmada verilerin analizinde güvenilirliğin ve tutarlığın sağlanması açısından araştırmanın konu alanı ve nitel analiz konusunda uzman bir yardımcı ile çalışılmıştır. KohenKappa tutarlılık katsayısının 0.9 düzeyinde anlamlı olarak hesaplandığı görülmüştür. KohenKappa tutarlılık katsayısının 0.8 ile 1.00 arasında olması, mükemmel bir uyum olduğu şeklinde yorumlanmaktadır (Landis ve Koch, 1977, s.165).

Bulgular

Öncelik sırasına göre lise son sınıf öğrencilerinin ve velilerinin meslek seçimlerinde öncelik verdikleri kriterlere ilişkin bulgular Tablo 2a ve 2b’de sunulmuştur.

Tablo 2a: Öğrencilerin Meslek Seçiminde Karar Verirken Öncelik Verdikleri Kriterler

Kategoriler	Katılımcılar	f
Doyurucu Maddi Kazanç Sağlama	Ö1,Ö2,Ö5,Ö7,Ö8,Ö9,Ö10,Ö11,Ö12,Ö13,Ö14,Ö16,Ö18,Ö19,Ö22,Ö25,Ö28,Ö29,Ö30,Ö31,Ö32,Ö33,Ö34,Ö35,Ö39,Ö40,Ö41,Ö43,Ö44,Ö45,Ö47,Ö50,Ö51	33
İlgi ve Yeteneklerine Uygun Meslek Edinmek	Ö4,Ö5,Ö10,Ö12,Ö14,Ö15,Ö16,Ö17,Ö20,Ö21,Ö23,Ö24,Ö29,Ö30,Ö31,Ö36,Ö37,Ö38,Ö39,Ö40,Ö43,Ö44,Ö48,Ö49,Ö50,Ö52	26
Prestij Toplumsal Saygınlık	Ö2,Ö4,Ö6,Ö7,Ö10,Ö12,Ö20,Ö22,Ö23,Ö26,Ö27,Ö29,Ö30,Ö31,Ö32,Ö33,Ö35,Ö37,Ö38,Ö42,Ö45,Ö46,Ö47,Ö49,Ö51	25
İşsiz Kalmamak	Ö8,Ö9,Ö11,Ö13,Ö22,Ö37,Ö42	7
Ailesinin Beklentilerini Karşılama	Ö3,Ö11,Ö25,Ö27,Ö35	5
Sevdiği ilgi duyduğu mesleği yapmak	Ö3,Ö4,Ö5,Ö15,Ö20	5
Çalışma Koşullarının Cazip Olması	Ö32,Ö34,Ö35,Ö41	4

Tablo 2a’da görüldüğü gibi lise son sınıf öğrencilerinin meslek seçiminde öncelik verdikleri kriterleri; “doyurucu maddi kazanç sağlama,” “prestij toplumsal saygınlık”, “ailesinin beklentilerini karşılamak”, “ilgi ve yeteneklerine uygun meslek edinmek”, “işsiz kalmamak”, “çalışma koşullarının cazip olması” şeklinde alt temalarla ifade etmişlerdir.

Tabloda öğrencilerin çoğu (33 kişi), “doyurucu maddi kazanç sağlama” yı meslek seçiminde öncelikli amaç olarak görürken, öğrencilerin yarısına yakını(26 kişi) “prestij ve toplumsal saygınlık sağlamayı” yarısı da (25 kişi) “ilgi ve yeteneklerine uygun meslek edinme”yi meslek seçiminde öncelikli olarak görmektedir. Öğrencilerden 5’i “ailesinin beklentilerini karşılamak” için meslek seçerken, 7’si de işsiz kalmamak için meslek seçimi yaptıklarını belirtmişlerdir.

Bazı öğrenciler meslek seçiminde öncelik verdikleri kriterler ile ilgili olarak görüşlerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Benim için maddiyat en önemlisi çünkü günümüz şartları bunu gerektiriyor. Mesleği çok sevmeden de getirdiği maddi kazanç için uzun süreler o işi yapsan da seni güdüleyebilir diye düşünüyorum Örneğin sivil havacılığa çok ilgi duymadığım halde sırf kazancı çok yüksek olduğu için tercih edeceğim.” (Ö1)

“Öncelik verdiğim kriter boşa kalmamak. Çünkü işsiz kalmak istemiyorum. Meslek seçimimde ilgi ve yeteneğim kriteri bile maddi kazançtan daha sonra geliyor.” (Ö8)

“Benim için ilk kriter kendi isteğimle seçeceğim aile mesleğine devam etmektir. Zaten bir aile şirketimiz mevcut ve ben de bu şirketi devam ettirmek için ailemin de yönlendirmesi ve desteği ile o alanda bir meslek tercihi yapacağım.” (Ö27)

Velilerin, Çocuklarının Meslek Seçiminde Karar Verirken Öncelik Verdikleri Kriterler:

Velilerin çocuklarının meslek seçiminde karar verirken öncelik verdikleri kriterlere ilişkin bulgular tablo. 2b’de verilmiştir.

Tablo 2b: Velilerin, Çocuklarının Meslek Seçiminde Karar Verirken Öncelik Verdikleri Kriterlere İlişkin Görüşler

Kategoriler	f / 1. Sırada Tercih	f / 2. Sırada Tercih	f / 3.Sırada Tercih	f
1.Kendi tercihi önceliğidir.	37/ V1,V2,V6,V7,V8,V9,V10,V12,V13,V14,V15,V16,V17,V18,V20,V21,V22,V23,V24,V25,V26,V27,V28,V29,V30,V32,V33,V34,V37,V38,V40,V41,V42,V43,V44,V45,V46	1/ V39	1/ V31	39
2.Kazanç çok önemlidir.	1/ V5	14/ V3,V4,V9,V10,V11,V15,V17,V20,V22,V25,V29,V31,V35,V40	23/ V7,V8,V13,V14,V18,V19,V21,V23,V24,V27,V28,V30,V34,V36,V37,V38,V39,V41,V42,V43,V44,V45,V46	38
3.Prestij ve saygınlık önemlidir.	1/ V11	17 / V5,V7,V8,V14,V18,V19,V21,V23,V24,V28,V30,V34,V37,V38,V43,V44,V45	13/ V1,V4,V10,V12,V15,V17,V22,V25,V26,V29,V32,V33,V35	32
4. Boşta kalmama ve iş garantisi meslek tercihinde önemlidir.	6/ V3,V19,V31,V35,V36,V39	1/ V46	1/ V11	8
5. Mutlu olacağı, severek yapacağı işi seçmelidir.	1/ V4	4/ V13,V27,V36,V42	1/ V2	6
6. Aile mesleğine devam etmesi önceliklidir.	-	4/ V1,V12,V33,V41	1/ V5	5
7. Çocuğun ilgi ve yetenekleri meslek seçiminde önemlidir.	2/ V2,V7	2/ V26,V32	-	4

Tablo 2b’de Velilerin öğrencilerin meslek seçimindeki öncelikleri hakkındaki görüşleri incelendiğinde, katılımcı 46 veliden 39’unun (%85) ilk üç sırada “kendi tercihi önceliğidir” seçeneğini işaretledikleri ve kendi tercihi önceliğidir seçeneğini ilk üç sırada işaretleyen 37 veli içerisinde ise çok yüksek bir oranla (%93) 37 velinin “kendi tercihi önceliğidir” seçeneğini birinci tercih olarak işaretledikleri görülmektedir. Yine aynı şekilde tablo 2b’de katılımcı velilerin 38’inin (%84) ilk üç sırada “maddi kazanç çok önemlidir” seçeneğini işaretledikleri ve ailem seçeneğini ilk üç sırada işaretleyen 38 veli içerisinde ise büyük bir oranla (%60) 23 velinin “maddi kazanç çok önemlidir” seçeneğini üçüncü tercih olarak işaretledikleri görülmektedir. Aynı şekilde tabloda katılımcı velilerin 32’sinin(%80) ilk üç sırada “Prestij ve saygınlık önemlidir” seçeneğini işaretledikleri ve Prestij ve

saygınlık önemlidir seçeneğini ilk üç sırada işaretleyen 32 veli içerisinde yüksek bir oranla (%52)17 velinin “Prestij ve saygınlık önemlidir” seçeneğini ikinci tercih olarak işaretledikleri görülmektedir.

Öğrencilerin Meslek Seçimlerinde Ailelerinin Oynadığı Role İlişkin Görüşleri:

Öğrencilerin meslek seçimlerinde ailelerinin oynadığı role ilişkin görüşleri Tablo3a’da verilmiştir.

Tablo 3a: Meslek Seçiminde Ailenin Oynadığı Role İlişkin Öğrenci Görüşleri

Kategoriler	Katılımcılar	f
Ailemin meslek seçimimde rolü çok fazladır.	Ö1,Ö2,Ö3,Ö4,Ö6,Ö8,Ö9,Ö11,Ö14,Ö22,Ö25,Ö26,Ö33,Ö35,Ö36,Ö38,Ö39,Ö40,Ö44,Ö49,Ö50,Ö51,Ö52	23
İsteğime karşı çıkıp başka mesleklere yönleltiyorlar.	Ö1,Ö2,Ö3,Ö4,Ö6,Ö8,Ö9,Ö11,Ö12,Ö14,Ö33,Ö35,Ö36,Ö38,Ö39,Ö51,Ö52	17
Nötür- Serbest Tavır	Ö5,Ö7,Ö15,Ö16,Ö17,Ö20,Ö21,Ö23,Ö26,Ö28,Ö29,Ö30,Ö32,Ö43,Ö47,Ö48	16
Ailem meslek seçiminde sadece seçenek sundu, yönlendirdi.(Rehber rolü)	Ö19,Ö21,Ö23,Ö24,Ö29,Ö31,Ö34,Ö41,Ö46	9
Ailemin çok etkisi olmadı.	Ö13,Ö18,Ö21,Ö27,Ö28,Ö37,Ö42,Ö45	8
Ailenin fikirleri önemlidir, bizi yönlendirmeliler.	Ö22,Ö25,Ö36,Ö38,Ö40,Ö44,Ö49	7
Mutlak Seçici-Otokrat Tavır	Ö1,Ö3,Ö4,Ö19,Ö35	5

Tablo 3a’da yer alan ailenin meslek seçimlerindeki rolüne ilişkin öğrenci görüşleri incelendiğinde öğrencilerin çoğu (23 kişi),” ailelerinin meslek seçimindeki rolünü çok fazla bulduğunu ifade ederken, 17’si kendilerinin olmak istedikleri mesleği kabul etmeyip farklı mesleklere yönlendirdiklerini ifade etmişlerdir. Öğrencilerden 16’sı ise ailelerinin meslek seçimi konusunda etkisiz olduklarını belirtmişlerdir. Yine aynı tabloda sadece 7 öğrencinin ise ailenin fikirlerinin önemli olduğunu ve onların kendilerini yönlendirmesi gerektiğini düşündükleri görülmektedir.

Bazı lise son sınıf öğrencileri ailenin meslek seçimlerindeki rolüne ilişkin olarak görüşlerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Ailem Sadece meslek seçimi değil okulumun seçimimin de bile etkili. Ailemin isteği ile bu okula geldim. Meslek sahibi olmak için bu liseyi tercih etmememde çok büyük etkileri var. Üniversitede fakülte eğitimi alamazsam bile meslek yüksekokuluna girebilirim düşüncesiyle beni ailem meslek lisesine yönlendirdi. Tamamen ailemin tercihiydi. Şu an burada olmamı güdüleyen tek şey Arkadaşlarım.. Ayrıca babam üniversite okusam bile astsubaylığı tercih etmemi de istiyor. Çünkü babam emekli bir asker o yüzden meslek şartlarından dolayı sürekli beni yönlendiriyor.” (Ö1)

“Sadece ailemin istediği ve benim mutlu olmadığım bir alanda başarı sağlayabileceğimi düşünmüyorum.” (Ö9)

“Önceden ailemin benim üzerimde etkisi çok fazlaydı. Ama sonradan benim üzerimdeki tercihlerinin benim hayatıma yarardan çok zarar verdiğinin farkına vardılar. O zamandan beri benim seçimlerime fazla karışmıyorlar. Ben de böylece daha rahat karar veriyorum. Sonucu doğru olur yanlış olur buna da ben karar veriyorum. Dolayısıyla mesleğimi kendim seçecek olmam beni rahat hissettiriyor.” (Ö10)

“Meslek seçiminde ailemin çok fazla etkisi bulunmamaktadır ama yine de zaman zaman anne babam bana kendi istedikleri mesleği hatırlatıp tekrar düşünebilirsin diyerek yönlendirme yapıyorlar.” (Ö18)

Velilerin Çocukların Meslek Seçiminde Ailenin Rolüne İlişkin Görüşleri:

Velilerin çocuklarının meslek seçiminde ailenin oynadığı role ilişkin görüşleri Tablo 3b.’de verilmiştir.

Tablo 3b: Meslek Seçiminde Ailenin Rolüne İlişkin Veli Görüşleri

Kategoriler	Katılımcılar	f
Mesleğe yönlirmede asıl olan çocuğun isteğidir.	V6,V8,V10,V13,V15,V16, V17,V18, V19,V22,V25,V28,V31,V34,V41,V46	16
Ailenin rolü çok önemlidir.	V1,V3,V4,V5,V11,V24,V26,V27,V35, V37,V40,V41,V44,V45,V46	15
Aile, çocuğun her şeyden önce mutlu olacağı mesleği seçmesi için zorlamamalı,	V4,V16,V17,V19,V20,V21,V26,V27, V28,V29,V30,V37,V40,V44,V45	15
Aile meslek seçiminde çocuğunun ilgi ve yetenekleri doğrultusunda seçim yaptırmalıdır.	V2,V4,V5,V7,V25,V29,V30,V32,V34, V36,V39,V42,V43,V44	14
Aile, çocuğunu bir birey olarak görmeli ve seçimlerine destek olmalıdır.	V6,V8,V10,V13,V15,V16,V27,V29, V32,V35,V37,V39,V40	13
Ailenin rolü çok azdır. Çünkü, bu çocuğun hayatı.	V9,V10,V14,V23,V31,V38	6
Ailenin yapısına ve eğitim yapısına göre bu rol değişir.	V2,V3,V4,V24	4
Aile çocuğa yanlış meslek seçimi yapmasına engel olmalıdır.	V1,V5,V12,V36	4
Anne-baba kendi hayallerini gerçekleştirmek veya aile mesleğini devam ettirmek için çocuğunu mesleğe yönlendirebiliyor.	V2,V3,V4,V33	4

Tablo 3b’de velilerin meslek seçiminde ailenin rolüne ilişkin görüşleri yer almaktadır. Bu görüşleri incelendiğinde velilerden 16’sının ailenin sadece çocuğu doğru yönleltmek istediğini; aslında önemli olanın çocuğun isteği olduğunu belirtmiştir. Aynı şekilde tabloda görüldüğü gibi 15 velinin meslek seçiminde ailenin rolünün çok önemli bulurken diğer 15 veli ise çocuğunun meslek seçiminde mutlu olmasının çok önemli olduğunu ifade etmiş ailelerin zorlamamasının gerekli olduğunu belirtmişlerdir. Yine aynı şekilde tablo 3b’de yakın bir oranla velilerden 14’ü çocuğun meslek seçiminde yeteneğin önemini vurgularken sadece 4 veli ise meslek seçimindeki rolün ailenin yapısına ve eğitim düzeyine göre değişiklik gösterebileceğini ifade etmişlerdir.

Tablo 3b’de velilerin meslek seçiminde ailenin rolüne ilişkin görüşleri yer almaktadır. Bazı veliler bu görüşlerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Bana göre çocuğun meslek seçiminde ailenin rolü çok önemlidir çünkü çocuğu en iyi anne babası tanır. Bu rolün de çocuklarımızın yanlış meslek seçimi yapmasına engel olarak iyi bir meslek sahibi olmasına yardım etmek olduğunu düşünüyorum.” (V1)

“Öğrenciler bazı yaşlarda bazı konularda seçim yaparken meslek seçiminde olduğu gibi ebeveynlerinin yardımına ihtiyaç duyarlar. Anne baba da daha tecrübeli olduğu için çocuklarının yanlış bir seçim yapmamaları açısından çocukların ilgi ve yetenekleri de göz önünde bulundurularak ortak bir karar verilir.” (V5)

“Bence bu rol ailenin sosyal yapısına ve eğitim düzeyine göre değişiklik gösterir. Aile baskın karakterli bir aile ise çocuğu küçük yaştan itibaren kendi aile mesleğine devam ettirmesi için yönlendirebilir veya zorlayabilir.” (V2)

“Geleneksel aile yapısına sahip olan velilerde ise anne babanın meslek seçiminde önemli bir faktör olduğunu düşünüyorum. Ama günümüzde gençlerin daha çok ilgi ve yeteneklerine göre meslek seçtiklerine inanıyorum. Hatta bu duruma ailenin iş bulma (boşta kalmama) ve gelecek kaygısı faktörü de etkileyebilir.” (V24)

“Bana göre aile çocuğun meslek seçiminde önemli bir faktör. Ben annenin ya da babanın kendi hayallerini çocuğunda gerçekleştirme çabası içinde olduğunu düşünüyorum. Bu uğurda çocuklarına sormadan onların ilgi ve yeteneklerinin dışında mesleklere otoriter bir tutumla yönlendirebiliyorlar.” (V3)

Öğrencilerin, ailelerinin meslek seçimleri sürecindeki tutumlarına ilişkin görüşleri.

Öğrencilerin, ailelerinin meslek seçimleri sürecindeki tutumlarına ilişkin görüşlerine ilişkin bulgular Tablo 4a’da verilmiştir.

Tablo 4a: Ailelerin Meslek Seçimlerindeki Tutumlarına İlişkin Öğrenci Görüşleri

Kategoriler	Katılımcılar	f
Ailem beni meslek seçiminde bazen yönlendirir, ama son karar bana aittir.	Ö1,Ö5,Ö7,Ö9,Ö12,Ö13,Ö15,Ö17,Ö20,Ö26,Ö27,Ö28,Ö30,Ö37,Ö41,Ö42,Ö45,Ö46,Ö47,Ö49	20
Ailem otoriter bir tutuma sahip, isteğimi dikkate almıyor.	Ö2,Ö3,Ö6,Ö8,Ö14,Ö16,Ö35,Ö36,Ö39,Ö50,Ö51,Ö52	12
Ailemin çok demokratik olduğunu düşünüyorum.	Ö12,Ö19,Ö23,Ö24,Ö29,Ö31,Ö32,Ö43,Ö48	9
Serbest bırakmış gibi görünseler de mutlaka yönlendiriciler ve istedikleri mesleğe ikna etmeye çalışıyorlar.	Ö22,Ö25,Ö34,Ö36,Ö37,Ö38,Ö40,Ö44	8
Bazen çok baskıcı ve otoriter bazen ise demokratik tutumla beni dinlerler.	Ö4,Ö10,Ö18,Ö25,Ö44	5
Babam meslek seçimimde serbest bırakırken annem baskıcı davranıyor.	Ö11,Ö21	2
Kendileri ailelerinden bu konuda baskı gördükleri için onlar da bana baskı yapıyorlar.	Ö16,Ö50	2

Tablo 4a’da görüldüğü gibi lise son sınıf öğrencilerinin ailelerinin meslek seçimlerindeki tutumlarına ilişkin görüşleri incelendiğinde katılımcı 52 öğrencinin 20’si son kararın her zaman kendilerine bırakıldığını yalnız ailelerinin her zaman onları yönlendirdiğini ifade ederken, öğrencilerin 12’si ise ailesinin otoriter tutum sergileyerek çocuğun istediği mesleğe sıcak bakmadıklarını belirtmişlerdir. Aynı şekilde öğrencilerden 9 tanesi ailesinin meslek seçimi konusunda demokratik bulurken, 8’i ailelerinin onları serbest bırakmış gibi görünseler de kendi istedikleri meslekleri seçmeleri için ikna çabası içinde olduklarını belirtmişlerdir. Aynı şekilde bu tabloya göre sadece 2 öğrenci ailelerinin kendi ebeveynlerinden zamanında baskı gördükleri için kendilerine de meslek seçimi konusunda baskı yaptıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 4a'dalise son sınıf öğrencilerinin ailelerinin meslek seçimlerindeki tutumlarına ilişkin görüşleri yer almaktadır. Bazı öğrenciler bu görüşleri şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Ailemin bana karşı tavrı meslek seçimi konusunda serbesttir. Sonunda her zaman son kararın bana ait olduğunu söylerler.” (Ö46)

“Ailemin meslek seçimim konusundaki tavrı çok otoriter. Meslek Lisesinde üniversite şansımın az olmasına rağmen babam burada kalıp okula devam etmemi istemişti. Şu an sınav sistemi değişikliği sonrası bu baskıcı tavrından dolayı pişman olduğunu söylüyor ve artık meslek tercihini bana bırakıyor ama başka bir okula da geçemiyorum.” (Ö2)

“Anne ve babam çok otokratiktirler. Geleceğimi kendi planlarına göre yönetiyorlar. Benim isteklerimi göz ardı ediyorlar. Bu tavırları beni rahatsız ediyor.” (Ö3)

“Bana sürekli ders çalışmam konusunda baskı yapıyorlar. Ailemin onayı sonucunda meslek seçimi yaparım. Çünkü bu konularda daha baskın bir tutum içindeler. Aslında hayallerim çok başka... Benim isteklerim her zaman arka planda kalıyor. Ailem benden bölümüme devam edip memurluk statüsünde bir meslek seçmemi ve maddi olarak rahat etmemi istiyor. Ama memurluğu istemediğimi bilmiyorlar.” (Ö11)

“Ailemin meslek seçimimdeki tavrı serbest oldu. Sonuçta bunun benim hayatım olduğunu ve mesleği benim yapacağımı düşünüyorlar. O mesleğin sorunları, sorumlulukları bana ait olacak o alanda öğrenim göreceğim olan ve emek verecek olan benim. Mesleğimi sevmem çok önemli. Meslek seçimimde bana saygılılar ve destek olduklarını düşünüyorum.” (Ö7).

Velilerin, Meslek Seçiminde Çocuklarına Karşı Sergiledikleri Tutumlara İlişkin Görüşleri.

Velilerin, meslek seçiminde çocuklarına karşı sergiledikleri tutumlara ilişkin görüşleri, tablo 4b'de verilmiştir.

Tablo 4b: Meslek Seçiminde Çocuklarına Karşı Sergiledikleri Tutumlara İlişkin Veli Görüşleri

Kategoriler	Katılımcılar	f	%
Fikirlerini dinlerim bazen yönlendiririm.	V2,V8,V9,V10,V13,V14,V16,V21,V22,V26,V29,V33,V34,V37,V41,V42,V44	17	37
Eğer tercihten eminse ve ilgi yeteneğine uygunsa saygı duyarım. Emin değilse birkaç seçenek sunarım.	V4,V7,V10,V11,V12,V19,V20,V21,V24,V27,V30,V36,V43,V46	14	30
Mantıklı birkaç seçenek sunar, en akılcı olana ikna etmeye çalışırım.	V3,V5,V17,V25,V30,V31,V32,V33,V34,V35,V38,V39	12	26
Çocuğumun meslek seçimine karışmam. Serbest bırakırım ve seçimlerine saygı duyarım.	V1,V6,V8,V9,V15,V16,V18,V23,V28,V40,V45	11	25
Çocuğu tamamen serbest bırakmak, meslek tercihi konusunda hata yapmasına neden olabilir.	V7,V8,V13,V14,V32	5	11

Tablo 4b'de velilerin öğrencilerin meslek seçimindeki tutumlarına ilişkin görüşleri incelendiğinde katılımcı velilerden 17'sinin çocuklarının meslek seçimi konusunda fikirlerini bazen dinlediği bazen yönlendirdiği görülmektedir. Yine tabloya göre velilerden 14'ünün öğrencinin meslek seçimi konusunda emin olup olmadığının önemi vurgulanmaktadır. Eğer çocuğu bu konuda emin ise ailenin bu karara karışmayacağı ve seçimi ona bırakacakları ifade edilirken, 12 veli ise çocuğuna kendilerine göre birkaç mantıklı seçenek sunarak ikna etmeye çalıştıklarını belirtmişlerdir. Yine aynı şekilde tabloya göre velilerden 11'i ise çocuklarının meslek seçimi konusunda onlara karışmayıp serbest bıraktıklarını ifade etmişlerdir. Yalnızca katılımcı 5 veli çocuğu tamamen serbest bırakmanın meslek tercihi konusunda hata yapmasına neden olabileceğini belirtmişlerdir.

Tablo 4b’develilerin öğrencilerin meslek seçimindeki tutumlarına ilişkin görüşleri yer almaktadır. Bazı veliler bu görüşlerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Bana göre on sekiz yaşına gelmiş bir genç eğer kendinden eminse meslek seçiminde kararlıysa kendi tercihini yapmasına izin veririm. Ama hala bir hedefi ve planı yoksa kendi ilgi ve yeteneklerinin farkında değilse ruhuna hitap edecek meslekleri bilmiyorsa ona yol gösterecek birkaç seçenek sunarım. Bence çocuk küçük yaştan itibaren dikkatle gözlemlenmeli ve hangi mesleğe uygun olduğunun kendisinin fark etmesi gerekirse bir uzman aracılığıyla sağlanmalıdır. Testler, envanterler uygulanmalıdır.” (V4).

“Çocuğumun meslek seçiminde serbest tavır sergilerim, tamamen serbest bırakırım. Benden bu konu hakkında görüş isterse bile tercihleri kendi belirlemesi kaydıyla seçenekler sunabilirim. Kararı kendisi vermeli diye düşünüyorum. Kendi hayatını kuracağı ve kendisi sorumlu olacağı için tercihine karışmam. Kararına saygı duyarım.” (V6).

“Çocuğumun meslek seçimi hakkındaki görüşlerine önem verir, onu her zaman dinlerim.” (V2).

“Mesleki yönlendirmede asla zorlamam, otoriter tutum sergilemem. Hayat onun hayatı diye düşünürüm. Kendisini gelecekte nerede görmek istiyorsa o mesleği seçmeli. Bir mesleğe yönlendirdiğim zaman benim istediğim mesleği yapmış olur, oysa çocuklarımızın seçimleri kendilerini mutlu edecekleri alanlarda olmalı.” (V9).

“Meslek seçiminde çocuğumu tamamen serbest bırakmam, birkaç seçenek sunarım. Bu seçeneklerden en mantıklı, ileride rahat edebileceği ve günümüz şartlara uygun bir mesleğe yönlendirerek ikna etmeye çalışırım.” (V3).

“Meslek seçerken çocuğun tamamen serbest bırakılmaması taraftarıyım. Çünkü bu yaşta tercih yaparken isabetli karar veremeyebilirler diye düşünüyorum. Meslekler konusunda ona seçenekler sunar kendisine uygun olduğuna inandığım alana zorlarım, seçmesini sağlarım.” (V5).

Öğrencilerin Meslek Seçiminde Ailelerinin Tutumlarına Karşı Verdikleri Tepkilere İlişkin Görüşler.

Öğrencilerin meslek seçiminde ailelerinin tutumlarına karşı verdikleri tepkilere ilişkin görüşler tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5: Öğrencilerin Meslek Seçiminde Ailelerinin Tutumlarına karşı verdikleri tepkilere ilişkin görüşleri.

Kategoriler	Katılımcılar	f	%
Mutlak Karar Sahibi Olma	Ö13,Ö15,Ö16,Ö17,Ö19,Ö20,Ö23,Ö24,Ö26,Ö27,Ö28,Ö29,Ö30,Ö31,Ö41,Ö43,Ö46,Ö47,Ö48	19	37
Uzlaşma-Karşılıklı Ödün Verme-Pazarlık	Ö1, Ö2, Ö5, Ö12, Ö14,Ö15,Ö18,Ö19,Ö22, Ö36, Ö42,Ö44, Ö45,Ö49	14	26
Tepki gösterme-Çatışma	Ö4,Ö6,EÖ9,Ö10,Ö18,Ö21,Ö32,Ö36,Ö37,Ö39,Ö40,Ö52	12	23
Çekinme/Kabullenme	Ö3,Ö7,Ö8,Ö9,Ö11,Ö25,Ö33,Ö34,Ö35,Ö38,Ö50,Ö51	12	23

Tablo 5’te görüldüğü gibi lise son sınıf öğrencilerinin ailelerinin tutumlarına karşılık verdikleri tepkileri; “Uzlaşma-karşılıklı ödün verme-pazarlık”, “Çekinme/kabullenme”, “Tepki gösterme-çatışma”, “Mutlak karar sahibi olma” şeklinde alt temalarla ifade etmişlerdir. Tabloda öğrencilerin çoğu

(19 kişi), “Mutlak karar sahibi olma”yı ailelerinin tutumlarına karşılık tepki olarak gösterirken, öğrencilerden 14’ü çatışma yönetimi stratejilerinden biri olan “Uzlaşma-karşılıklı ödün verme-pazarlık” (Aydın,2014) stratejisini kullandıklarını ifade ederken; yine yaklaşık oranla 12 öğrencinin ise “Tepki gösterme-çatışma” şeklinde gösterdiklerini ifade etmişlerdir. Yine aynı şekilde Öğrencilerden 12’si ise bu durumu kabullendiklerini tepkisiz kaldıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 5’te lise son sınıf öğrencilerinin ailelerinin tutumlarına karşılık verdikleri tepkilerine ilişkin görüşleri yer almaktadır. Bu görüşleri şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Şu zamana kadar tepkisel yaklaşmadım ve aileme karşı tepkim uzlaşmacı tutumda olur. Çünkü tepki vermek boşuna bir çaba diye düşünürüm uzlaştırıcı olursam, onları kendi istediğim mesleğe ikna edip istediğime ulaştırım diye düşünüyorum. Ailemi bazen ikna edemiyorum bu konuda sabit fikri var ama bu hayatın benim olduğunu zaman geçtikçe onlar da farkına varıyor.” (Ö1)

“İlk başlarda tepkisel davransam da sonradan çaresiz bir şekilde kabullenmeye başladım. Ne kadar istemediğimi bir bölüm olsa da kabullenip o meslekte mutlu olmaya gayret göstereceğim. Ama yine de ailemden habersiz istediğim okula sınav başvurumu yaptım...” (Ö3)

“Aileme karşı tepkisel bir tutum sergilerim. Çünkü gelecekte bu hayatı devam ettirecek ve bu mesleği yapacak olan ben olduğum için mutlu olacağım meslek uğruna hayallerimin peşinden koşmaya devam edeceğim.” (Ö6)

“Ailemin bana karşı otokratik tavrını maalesef kabullenmek zorunda kalıyorum çünkü ne desem işe yaramıyor. Sadece kendi fikirlerini doğru buluyorlar. Ben ne desem dinlenilmiyor. ‘Daha sen çocuksun bilmezsin’ deyip kendi seçtikleri mesleği kabul ettirmeye çalışıyorlar. Fikirlerime saygı duymuyorlar. Bu durumdan çok rahatsızım.” (Ö8)

“Meslek seçimim konusundaki ailemin baskıcı tavrını mecburen kabullenmek zorundayım. Onları üzmem istemiyorum. Çünkü hayatta tek değerli varlığım ailem. Dediklerini yapmak onların mutlu olmalarını sağlamak istiyorum.” (Ö11)

Tartışma ve Sonuç

Meslek seçimi bireyin hayatında verdiği en kritik kararlardan birisidir. Meslek seçiminde verilen doğru veya yanlış kararlar bireyin hayatını olumlu ya da olumsuz bir şekilde etkiler. Çünkü birey, yetenek, ilgi ve istekleri doğrultusunda meslek seçtiği oranda başarılı ve mutlu olur, ülke ekonomisine verimli olarak katkıda bulunur (Razon,1983). Bireyin karar vermesinde rol alan çeşitli etkenler olmakla birlikte bunların en önemlilerinden birisi de ailedir. Bilinçli aileler çocuklarının meslek seçiminde rasyonel kararlar vermelerine yardımcı olurken diğer aileler ise tersine öğrencinin yanlış meslek seçmelerine ve kendilerine uygun olmayan alanlara yönelmelerine neden olmaktadır. Bu açıdan baktığımızda etkili ana- baba eğitimi çocuğun doğru meslek seçiminde hayati bir önem taşımaktadır (Gordon, 2016). Bu araştırma, ailenin çocuğun meslek seçimindeki rolünü incelemesi ve ailenin meslek seçiminde daha isabetli karar almada nasıl rol alması gerektiğine ilişkin öneriler sunması açısından önemlidir.

Araştırma sonuçlarına göre, çocuklar meslek seçimi konusunda karar verirken o meslekte önemsedikleri kriterleri: “doyurucu maddi kazanç sağlama, ilgi ve yeteneklerine uygunluk, prestij ve toplumsal saygınlık sağlama, istihdam imkanı (işsiz kalmama), aile beklentilerini karşılama, sevdiği ve ilgi duyduğu bir mesleği yapma ve son olarak çalışma koşullarının cazip olması” şeklinde sıralamışlardır. Velilerin meslek seçiminde önemsedikleri kriterler ise, öğrencinin kendi tercihleri, mesleğin sağladığı kazanç, iş garantisi, severek yapacakları iş, aile mesleği ve ilgi ve yeteneğine uygunluk şeklinde sıralanmıştır. Veli ve öğrencilerin meslek seçiminde en çok önem verdikleri konulardan birisinin “kazanç” olduğu görülmektedir. Tüketim toplumlarında insan ihtiyaçlarının sonsuz ve çeşitliliğin bol olması nedeniyle iyi bir hayat standardı elde etmek ve ihtiyaçlarını üst düzeyde

karşılayabilmek yönündeki düşünceler, gerek aileleri ve gerekse öğrencileri doyurucu ve bol kazanç getirici meslekleri tercih etmeye yöneltebilir. Doyurucu maddi kazanç sağlayan mesleklerin aynı zamanda toplumsal saygınlık ve prestij kazanmada da etkili olduğu söylenebilir.

Öncelik verilen kriterler dikkate alındığında velilerin, ikinci sırada “iş garantisi olan” bir mesleği tercih ederken, öğrencilerin ise “ilgi ve yeteneklerine uygun” bir mesleği tercih ettikleri görülmektedir. Yapılan bir araştırmada (Bundy ve Norris, 1992) meslek seçiminde çocukların önemsedikleri en önemli kriterin “mesleki güvence” olduğu ortaya çıkmıştır. Bu sonuç araştırmamızı destekleyici niteliktedir. Yine benzer bir araştırmada, öğrencilerin meslek seçimlerini en fazla etkileyen kriterin “mesleğe duydukları ilgi” olduğunu; bunu ise sırasıyla üniversite sınavından alınacak puanın, bireysel yeteneklerinin, iş bulma kolaylığının, mesleğin toplumsal saygınlığının, mesleğin maddi kazanç durumunun, aile etkisinin, mesleğe ait eğitimin kolay olmasının ve çevre etkisinin takip ettiği sonuçlarına ulaşılmıştır (Nalbantoğlu, 2017).

Araştırmaya göre, bazı öğrencilerin meslek seçerken “ailelerinin beklentilerini karşılama ve işsiz kalmama” gibi kriterleri oysa bu tercihlerin öğrenciler için en çok risk taşıyan kriterler olduğu söylenebilir. Çünkü sadece anne ve babanın beklentilerini yerine getirmek ve onları mutlu etmek için, ya da sadece işsiz kalmamak için yapılan meslek seçimleri, mesleğin kendi kişisel özelliklerine ve ilgilerine uygun olmaması durumunda öğrencileri gelecekte mutsuz edebilir. Bunun yanında istemeden yapılan bir meslekte başarı ve yükselme şansı da az olabilir.

Öğrencinin meslek seçiminde ailenin oynadığı role ve etkisine ilişkin öğrenci görüşleri incelendiğinde, ailelerin çocuklarının meslek seçiminde çok büyük rol aldığı ortaya çıkmıştır. Ailelerin çocuklarının meslek seçiminde bazen mutlak seçici, başka bir deyişle tek karar verici ve otokrat oldukları görülmektedir. Hatta, bunu yaparken çocukların ilgi isteklerini gözardı ettikleri ve kendi uygun gördükleri, hatta kendi olmak isteyip de olamadıkları mesleklere çocuklarını yönettikleri görülmektedir (Cüceloğlu, 2005). Meslek seçiminde öncelik verilen kriterler arasında olan işsiz kalmamak ve ailelerinin beklentilerini karşılama gibi kriterlerin öğrenciler için en risk taşıyan kriterler olduğu söylenebilir. Çünkü sadece anne ve babanın beklentilerini yerine getirmek ve onları mutlu etmek için yapılan meslek seçimleri, öğrenci özelliklerine ve ilgilerine uygun olmadığında öğrencileri gelecekte mutsuz etmekle kalmaz aynı zamanda o meslekte başarı ve yükselme şansını da azaltabilir. Dolayısıyla aileler çocuklarının meslek seçiminde baskıcı ve karar verici olmaktan çok öğrenciye seçenek sunucu, bilgilendirici ve rehberlik edici olmalıdır. Bu konuda ana-baba eğitimi büyük önem taşımaktadır.

Katılımcıların önemli bir kısmının ailenin meslek seçiminde rolünün çok fazla olduğunu belirtmişlerdir. Geleneksel Türk toplumunun aile yapısı ailede anne babanın çocuklarının geleceğine karar vermede meslek ve eş seçiminde önemli bir etkisi olduğu söylenebilir. Bu etkinin derecesi ve şekli farklı bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Bazen aile ne derse olacak görüşü yani otoriter aile tiplerinde durum böyleyken bazen çocuğuna seçenekler sunarak çocuklarını etkilemektedirler. Bazen de çocuklar kendilerini çaresiz bulup “büyükler en iyisini bilir” ilkesinden hareket ederek karar vermeyi tercih edebilmektedir.

Veliler, çocuklarının meslek seçiminde ailenin rolünün çok önemli olduğunu, ailenin çocuğunu bir mesleğe yönlendirirken asıl olanın çocuğun isteği olduğunu, ailenin, çocuğu her şeyden önce mutlu olacağı bir mesleği seçmesi için desteklemesi gerektiğini ve çocuğu zorlamanın velilerin yaptığı yanlışlardan birisi olduğunu, ailenin meslek seçiminde çocuğunun ilgi ve yetenekleri doğrultusunda seçim yaptırması gerektiğini, ailenin meslek seçiminde çocuğunu bir birey olarak görerek çocuğun seçimlerine destek olmasının gerekli olduğunu ancak, bazen anne ve babanın kendi hayallerini gerçekleştirmek veya aile mesleğini devam ettirmek için çocuğunu mesleğe yönlendirebildiğini belirtmişlerdir. Bazı veliler ise ailenin çocuğun meslek seçiminde önemli bir rolü olduğunu ve ailenin öğrenciye göre daha tecrübeli olduğundan çocuğun ailesinin yardımına ihtiyacı olduğunu belirtmişlerdir.

Ailelerin meslek seçiminde çocuklarına karşı tutumları incelendiğinde, bazı ailelerin çocuklarını karşı meslek seçiminde serbest davranma imkanı tanıdıkları ve demokrat bir tutum sergiledikleri görülmektedir. Kendini tanıyan ve ne istediğini bilen ve aynı zamanda okuldan meslek ve alan seçimi konusunda yeterince rehberlik hizmeti alan çocuklar için anne ve babaların sergiledikleri demokrat rol çocuk açısından önemli bir katkı sağlayabilir. Ancak bu koşullar sağlanmadığında doğru karar verme konusunda bu rol öğrenci açısından riskler de taşıyabilir. Bazı katılımcılar ise ailelerinin meslek seçimlerinde rehber rolü oynadıklarının belirtmişlerdir. Bu durumdaki ailelerin öğrencinin hem kendisini hem de çeşitli meslekleri tanımasında rehber rolü oynadıkları belirtilmektedir.

Öğrencilerin görüşlerine göre ailelerin meslek seçiminde; serbest, otoriter, zamana göre baskıcı veya demokratik, ebeveynlere göre baskıcı veya demokratik, geleneksel ve yönlendirici olmak üzere çeşitli tutumlar sergiledikleri görülmektedir. Görüş bildiren katılımcıların önemli bir kısmı (20 kişi) ailelerinin son sözü kendilerine bıraktıklarını ve kendilerinin karar vermede serbest olduklarını belirtirken, katılımcıların 12'si ise ailelerinin otoriter olduklarını ve kendilerinin karar verdiklerini belirtmişlerdir. Ailelerin otoriter bir tutum sergileyerek çocuklarının mesleklerini kendilerinin seçmeleri çocukların ilgi duymadıkları meslekleri seçmelerine neden olabilmektedir Uysal'ın (1970) yaptığı araştırmada çocukların ilgileriyle seçtikleri meslekler arasında bir tutarlılık olmadığını göstermiştir. Bu durum meslek seçiminde öğrencilerin isabetli karar vermede zorlandıklarının gösterebilir. Yapılan araştırmalar ailelerin çocuklarının cinsiyetlerine göre müdahale durularını değiştirdiklerini göstermektedir örneğin babalar daha çok erkek çocuklarının hangi mesleği seçecekleri konusunda daha müdahaleci olmaktadır (Oksay, 1981). Bunun nedenlerinden birisi olarak geleneksel Türk toplumunun kültürel özellikleri gösterilebilir. Çünkü baba ailede kendisinden sonra gelecek olan kişiye kendi mesleğini seçmesi ve mesleğini devam ettirmesi için baskı yapabilir. Ayrıca erkek çocuk ailenin devamlılığını sağlayacağı için baba onun meslek seçimine daha fazla müdahalede bulunabilir.

Öğrencilerin meslek seçiminde ailelerinin tutumlarına karşılık öğrenciler tarafından şu tepkiler verilmektedir: ailelerin meslek seçimi sürecindeki tutumlarına karşılık çocukların öncelikle gösterdikleri tepkinin "mutlak karar sahibi olma" şeklinde olduğu görülmektedir. Bu tutum, öğrencilerin anne babalarıyla meslek seçimi konusunda karşılaştıkları çatışma durumlarını çözmede rekabetçi tutumu (İpek, 2003) önemli ölçüde benimsediklerini göstermektedir. Rekabetçi tutum, öğrencilerin kendi düşüncelerini savunma ve düşüncelerini kabul ettirme eğiliminde olmalarının sonucudur. Yani bu durum, klasik kazanayım-kaybet, kendi dediklerini kabul ettirme ve karşıdakilerinin dediklerini yapmama stratejisini içerir. Bunun yanında öğrenciler bazen karşılıklı ödün verme ve pazarlık stratejisini uygularken bazen çatışma ve bazen de kabullenme stratejilerini uyguladıkları görülmektedir. Kabullenme stratejisini öğrencilerin yaklaşık dörtte birinin benimsediği görülmektedir. Kabullenme stratejisi, öğrencilerin meslek seçiminde anne ve babalarıyla çatışmalarını yönetirken fedakar tutum stratejisini (Owens, 1998) uyguladıklarını göstermektedir. Fedakar tutum stratejisi, öğrencilerin kendi düşünce ve çıkarlarını koruma eğilimlerinin düşük olduğu ve bundan fedakarlık etmeyi göze aldıkları bir çatışma yönetimi stratejisi olarak tanımlanmaktadır. Araştırmada her öğrencinin aynı tepkiyi vermediği ve bazı öğrencilerin ailenin seçenekleri yerine kendilerinin karar vermeyi ve bunun karşılığındaki sonuçları üstlenmeyi yani sonuçlarına katlanmayı tercih ettiği görülmüştür.

Araştırma sonuçlarına ilişkin olarak; aileler kendi istek ve hayallerinin peşinden koşmayı bırakıp bunun çocuklarının hayatları olduğunu unutmamalı ve onlara meslek seçimi konusunda zorlayıcı davranmamalıdır. Anne ve babalar, gerek meslek seçiminde ve gerekse rehberlik servisinden yararlanma konusunda seminer ve diğer faaliyetlerle eğitilmelidir. Dolayısıyla aileler çocuklarının meslek seçiminde baskıcı ve karar verici olmaktan çok öğrenciye seçenek sunucu, bilgilendirici ve rehberlik edici olmalıdır. Bu konuda ana baba eğitimi büyük önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

- Abişeva, Ş. (1997). *Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Meslek Seçimini Etkileyen Bazı Etmenler*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
- Akbayır, K. (2003). *Öğretmenlik Mesleğine Yönelmede Ailenin ve Branş Seçiminde Cinsiyetin Rolü*. Milli Eğitim Dergisi, http://www.fedu.metu.edu.tr/ufbmek-5/b_kitabi/PDF/ÖğretmenYetistirme/Bildiri/t271d.pd.
- Aydın, M. (2014). *Eğitim Yönetimi*. 10. Baskı. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Aytaç, S. (1997). *Çalışma Yaşamında Kariyer*. İstanbul: Epsilon.
- Aytekin, A. (2005). *Meslek Seçimini Etkileyen Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Faktörler (Isparta Örneği) Etiketler*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Isparta.
- Bacanlı, F. (2008, Nisan). *Türk Ergenlerinin Kariyer Karar Verme Güçlükleri. Counseling and International Perspective: Global Demands and Local Needs*. Bahçeşehir Üniversitesi, Nisan 25-27, İstanbul.
- Bahar, H. H. (2002). Eğitim Fakültesi, Tıp Fakültesi ve İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğrencilerinin Bazı Sosyo-Ekonomik Özellikleri İle Fakülte Tercihleri Arasındaki İlişki, *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4 (1), 125-144.
- Bakırcıoğlu, R. (2005). *İlköğretim Ortaöğretim ve Yükseköğretimde Rehberlik ve Psikolojik Danışma*, Ankara: Anı Yayınları.
- Bal, P. N. (1998). *Ergenlik Döneminde Mesleki Karar Verme Olgunluğunun İncelenmesi ve "Mesleki Karar Verme Eğitim Programının Etkililiğinin Araştırılması"*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Bekleyiş, F. (2007). *Öğrencilerin Mesleki İlgi Alanlarının ve Ailenin Meslek Seçimine Etkisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Bundy, P. And Norris, D. (1992). *What Accounting Students Consider Important In Thr Job Selection Process*. Journal of Applied Business Research. 8-2.
- Canstantine, M. G., Wallece, B. C. and Kindaichi, M. M. (2005). Examining Contextual Factors In The Career Decision Statud Of African American Adolescent. *Journal Of Career Assestment*, 13, 307-319.
- Chope, R. C. (2006). *FamilyMatters: The Influence Of The Family In Career Decision Making*. Austin, TX: Pro-Ed.
- Clutter, C. (2010). *The Effects Of Parental Influence On Their Children's Career Choices*. (Yüksek Lisans Tezi). Kansas StateUniversity, Manhattan.
- Cüceloğlu, D. (2005). *Başarıya Götüren Aile*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çakır, M. A. (2003). *Bir Kariyer Grup Rehberliği Programının Lise Öğrencilerinin Meslek Kararsızlık Düzeylerine Etkisi*. (Yayınlanmış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Doğan, H. (2005). *Bilgi Verici Danışmanlık Programının Üniversiteye Giriş Sınavı ve Üniversite Eğitimine İlişkin Yanlış İnançlara Etkisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

- Doğan, H. (2010). *Kariyer Karar Verme Grup Rehberliği Programının 9. Sınıf Öğrencilerinin Kariyer Karar Verme Güçlüklerine Etkisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), G. Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Erden, M. (1995). Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Derslerine Yönelik Tutumları, *Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11, 99-104.
- Ergun, M. (1994). *Eğitim Sosyolojisi*, Ankara: Ocak.
- Erjem, Y. (2000). Öğretmenlik Mesleğine Yönelmede Ailenin İşlevi, *Ç. Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(19), 70-79, Adana.
- Gati, I. (1998). Using Career-Related Aspects To Elicit Preferences And. Characterize Occupations For A Better Person-Environment. *Journal of Vocational Behavior*, 52, 343-356.
- Germeijs, V., Verschueren, K. and Soenens, B. (2006). Indecisiveness And High School Students' Career Decision-Making Process: Longitudinal Associations And The Mediation Role Of Anxiety. *Journal of Counseling Psychology*, 53(4), 397-410.
- Gordon, T. (2016). *Etkili Anne Baba Eğitimi*. (N. Özkan ve D. Tekin Çev.), 12. Baskı, Ankara: Profil Yayıncılık.
- İpek, C. (2003). *Örgütsel Çatışma ve Çatışma Yönetiminde Uygulanabilecek Örgüt Geliştirme Araçları. Yönetimde Çağdaş Yaklaşımlar*, C. Elma ve K. Demir (Ed.), Yönetimde Çağdaş Yaklaşımlar içinde (ss. 219-242). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Jacobsen, M. H. (1999). Hand-me-down dreams: How families influence our career paths and how we can reclaim them. New York, NY: Harmony Books.
- Johnson, L. S. (2000). The Relevance Of School To Career: A Study In Student Awareness. *Journal of Career Development*, 26 (4), 263-276.
- Julien, H. E. (1999). Barriers To Adolescents' Information Seeking For Career Decision Making. *Journal of the American Society for Information Science*, 50, 38-48.
- Kalafat, Z. (1998). *Lise Öğrencilerinde Mesleki Geleceğe Bakış (Lise Öğrencilerinin Mesleki Gelecek Değerlendirmelerinin ve Mesleki Olgunluk Düzeylerinin Karşılaştırmalı İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Karagözoğlu, G. (1992). Yükseköğretime Geçişte Öğretmenlik Mesleğine Yönelim (iç), s.485-486, Öğretmen Yetiştirmede Koordinasyon Toplantısı, Ankara: T.C. MEB Yayını.
- Karakuş, A., Karadağ, N., Birgili, F., Işıkkay, Ç., Çadır, G. ve Çeker, D. (2005). Lise Son Sınıf Kız Öğrencilerinin Hemşirelik Mesleğine Bakış Açıkları İle Mesleği Tercih Etme Durumları. *Hemşirelik Forumu Dergisi*, 5 (1), 17-20.
- Kleiman, T., Gati, I., Peterson, G. W., Sampson, J. P., Reardon, R. C. ve Lenz, J. G. (2004). Dysfunctional Thinking And Difficulties In Career Decision Making. *Journal of Career Assessment*, 12, 312-331.
- Kuzgun, Y. (1988). *Rehberlik ve Psikolojik Danışma*. Ankara: ÖSYM Eğitim Yayınları.
- Kuzgun, Y. (1991). *Rehberlik ve Psikolojik Danışma (İkinci Baskı)*. Ankara: ÖSYM Yayınları.
- Kuzgun, Y. (2000). *Meslek Danışmanlığı*. Ankara: Doğu Matbaacılık.
- Landis, J. R. and Koch, G. G. (1977). The Measurement Of Observer Agreement For Categorical Data. *Biometrics*, 33, 159-174.

- Leigh, J. (1998). The Social Benefits Of Education: A Review Article. *Economics of Education Review*, 17, 363-368.
- Milli Eğitim Temel Kanunu (1739 S.K.). 1973. Resmi Gazete. 14574, Haziran.
- Mills, G. E (2003). *Action Research: A Guide For The Teacher Researcher (2nd ed.)*, New Jersey: Merrill Prentice Hall.
- Nalbantoğlu Yılmaz, F. (2017). Lise Öğrencilerinin Meslek Seçimlerini Etkileyen Faktörlerin İkili Karşılaştırmalar Yöntemiyle İncelenmesi, *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi*, 8 (2), 224-236.
- Ohlsen, M. M. (1974). *Guidance services in the modern school* (2nd edition). New York: Harcourt Brace Jovanovich, Inc. s.2.
- Oskay, G. (1981) *Değer Yargıları Yönünden Ana-Baba-Ergeri Çatışması*. (Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Owens, R. G. (1998). *Organizational Behaviour in Education*. 6. Edition, USA: Allyn and Bacon.
- Razon, N. *Meslek Seçiminde Aileye, Okula, Bireye ve Topluma Düşen Görevler*. Eğitim ve Bilim, [S.1.], v. 8, n. 44, jul. 1983. ISSN 1300-1337. Erişim Adresi: <http://eb.ted.org.tr/index.php/EB/article/view/5762>. Erişim Tarihi: 21 Apr. 2019
- Reay, D. (2001). Finding or Losing Yourself? Working Class Relationships To Education. *Journal of Education Policy*, 16, 333-346.
- Rojewski, J. ve Hill, R. (1998). Influence Of Gender And Academic Risk Behavior On Career Decision Making And Occupational Choice In Early Adolescence. *Journal of Education for Students Placed at Risk*, 3, 265-288.
- Sarıkaya, T. ve Khorshid, L. (2009). Üniversite Öğrencilerinin Meslek Seçimini Etkileyen Etmenlerin İncelenmesi: Üniversite Öğrencilerinin Meslek Seçimi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, Bahar 7 (2), 393-423.
- Schoon, I. ve Parsons, S. (2002). Teenage Aspirations For Future Careers And Occupational Outcomes. *Journal of Vocational Behavior*, 60, 262-288.
- Tuzcuoğlu, S. (2000). Benlik ve Mesleki Benlik Kavramlarının Öğrenim Yılları ile ilişkisi. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi* (12), 267-280.
- Usluer, E. (1998). *Meslek İnceleme Kılavuzu*. Ankara: MEB Talim ve Terbiye kurulu Başkanlığı Yayınları.
- Uysal, Ş. (1970). *Lise Öğrencilerinin Meslek Seçimleri*. (Doktora Tezi). A. Ü. E. Fakültesi, Ankara.
- Ünal, G. (2017). Ailenin Meslek Seçimine Etkisi. *Beyin Dergisi*, Ocak Sayısı.
- Ünal, Ş. (2005). Hayatta Önemli Bir Dönüm Noktası: Meslek Seçimi. <http://www.ilkadimdergisi.com>
- Whiston, S. C. ve Keller, B. K. (2004). The Influences Of The Family Of Origin On Career Development: A Review And Analysis. *The Counseling Psychologist*, 32, 493-568.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (6. Baskı) Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, S. (2001). *Kişilik ve Meslek Seçimi Arasındaki İlişki ve Bir Uygulama*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Bursa.

Young, R. A. and Friesen, J. D. (1992). The Intentions Of Parents In Influencing The Career Development Of Their Children. *The Career Development Quarterly*, 40, 198-207.